

NEDERLANDS TIJDSCHRIFT VOOR VELDBIOLOGIE
OPGERICHT DOOR E. HEIMANS, J. JASPERS Jr EN JAC. P. THIJSSE

HET SNEEUWKLOKJE

J. WILCKE.

Echt wild is het Sneeuwkllokje in ons land zeer waarschijnlijk niet; het hoort van nature thuis in de zuidelijke helft van Europa, in de Kaukasus en in Klein-Azië, maar sinds het lang geleden, omstreeks 1500, als sierplantje in cultuur werd genomen, is het geregeld uit tuinen en buitenplaatsen ontsnapt en verwilderd en langzamerhand zo grondig ingeburgerd, dat we het zeker wel, met Vogelmelk, Wilde tulp, Klein springzaad, Waterpest, Azolla en vele andere planten die onder dergelijke omstandigheden verkeren, als een element van onze flora mogen beschouwen. En waarden, want niet alleen is het Sneeuwkllokje een stijlvol plantje met sierlijke bloemen, het is ook, en dat vormt zijn grootste aantrekkelijkheid, van onze wilde planten de eerste bloeier in het

jaar en daarenboven behept met allerlei, niet te versmaden, botanische bijzonderheden.

De eer van eerste bloeier krijgt het Sneeuwkllokje evenwel slechts met een korreltje zout; daarvoor moeten om te beginnen al die planten buiten beschouwing worden gelaten, die zoals Madeliefje, Kruiskruid, Paarse dovenetel, Muur, met zachte winters het gehele jaar door bloeiend zijn aan te treffen, en dan nog moet het om de eerste plaats elk jaar strijd leveren met de Hazelaar. We hebben die strijd nu meer dan tien jaar gevolgd en dan blijken op de lange duur Sneeuwkllokje en Hazelaar elkaar niets toe te geven en alle twee, gemiddeld over die jaren, op 25 Februari met bloeien te beginnen. Bekijken we de jaren afzonderlijk, dan is nu eens de

Sneuwklokjes. Bennekom 25 Februari 1952.

Foto J. Wilcke.

een, dan de ander overwinnaar ; dat wordt duidelijk bepaald door de aard van het voorjaar. Is dat vroeg, zoals in 1943, 1944, 1946 en 1948 t/m 1951, dan wint de Hazeelaar het of komt een enkele maal (1943) gelijk met het Sneeuwkllokje. (In 1945 werden geen waarnemingen gedaan.) Houdt echter de winter met flinke kou lang aan, zoals in 1940, 1941, 1942 en 1947, dan is het Sneeuwkllokje voor en wordt, daar in zulke gevallen ook de winter-doorbloeiers verstek laten gaan, zonder twijfelachtigheden werkelijk de allereerste bloeier.

De bloemen openen zich pas als de temperatuur de 10° C begint te naderen, d.w.z. dan richten de drie lange, gaafrandige, geheel witte, buitenste bloemdekblaadjes zich op tot ze soms geheel dwars uitstaan ; bij lagere temperatuur sluiten ze zich weer. De drie korte binnenste blaadjes zijn daarentegen onbewegelijk, hun top is uitgerand en hun oppervlak is overlans geribd ; aan de buitenkant dragen ze, even vóór de top, een hoefijzervormige groene vlek en aan de binnenkant zijn de ribben groen. De open bloemen worden druk bezocht door Honingbijen, die stuifmeel en honing komen halen ; de van buiten zichtbare groene vlek, daarna de groene strepen van binnen, zouden de weg wijzen. Om het stuifmeel vrij te laten, openen de rijpe helmhokken zich niet met een spleet over de gehele lengte („longicide” helmhokken) zoals bij de meeste planten, maar met een spleet in de tophelft. Deze bijzonderheid, die het Sneeuwkllokje deelt met zijn verwanten Lente- en Zomerklokje, vormt een overgang naar de „poricide” helmhokken van vele Ericaceeën, waar het stuifmeel door een ronde opening aan de top naar buiten komt. Waar de honing wordt afgezonderd, is niet met zekerheid bekend. Misschien door de gleuven tussen de rib-

ben aan de binnenzijde van de binnenste bloembladen, misschien door het weefselkussen op de bloembodem, vanwaar het dan in de gleuven zou lopen. Sommige onderzoekers menen zelfs dat er helemaal geen vrije honing wordt afgescheiden.

Wonderlijk genoeg voor zo'n algemeen plantje binnen ieders bereik biedt het Sneeuwkllokje nog meer van die onopgeloste problemen. Bij vorst blijven de bladeren lang fris, doch de bloeistengels worden spoedig slap, zodat de bloempjes op de grond komen te liggen, en nu vindt ik opgegeven, door lang niet de eerste de beste botanicus, dat zulke bevroren bloeistengels zich niet meer oprichten en doodgaan. Voor de Sneeuwkllokjes in mijn tuin gaat dat zeker niet op. Nadat ze in 1951 op 25 Februari waren begonnen te bloeien, lagen de bloeistengels door aanhoudende nachtvorsten dagen achtereen iedere ochtend slap tegen de grond, maar steeds richtten ze zich overdag, bij stijgende temperatuur, weer op. In 1948 bloeiden mijn Sneeuwkllokjes juist enkele dagen toen op 18 Februari een periode van flinke nachtvorsten aanbrak, waarbij ook overdag de temperatuur niet of nauwelijks boven het vriespunt kwam ; pas op 27 Februari kwam ze overdag tot 6 ° C. Al die tijd lagen de bloeistengels met de verlepte bloempjes slap op de grond, zelfs nog de daaropvolgende dag, toen de temperatuur tot 9.5 ° C opliep en de verlepte bloemen op de grond druk bezoek van Honingbijen kregen. Op 29 Februari, na een nacht zonder vorst, met zonnig weer en een maximum temperatuur van 10.5 ° C, richtten de bloeistengels zich echter, na tien dagen vorstslapte, weer op ; de bloempjes bloeiden nog tot 7 Maart.

Het is te begrijpen, dat met een dergelijke standvastigheid de afzonderlijke bloempjes, die zonder vorst reeds twee weken kunnen

bloeien, het onder ongunstiger weersomstandigheden wel vier of vijf weken kunnen uithouden. Ondanks de daardoor behoorlijke bestuivingskansen schijnt het Sneeuwkllokje over het algemeen slechts zelden rijpe vruchten voort te brengen. In mijn tuin kan dat er evenwel vaak heel goed mee door, maar mogelijk is dat afhankelijk van het jaar of van de groeiplaats. De bloeistengel begint kort na het einde van de bloei te verleppe, zodat de vrucht nog vóór de zaden, in het begin van April, rijp zijn, op de aarde komt te liggen. Uit het helder blauwgroene vruchtbeginsel is dan een vuil groenig gele vrucht ontstaan, die doordat ze vlezig is op een bes gelijk, doch bij rijpheid openspringt en de zaden naar buiten laat rollen, terwijl een bes (vlezig, niet opspringend) dicht hoort te blijven. Meestal wordt ze een doosvrucht (droog, opspringend) genoemd, maar daarmee klopt de vlezigheid weer niet. We hebben hier te maken met een vertegenwoordigster van de zeldzame groep, die de karakteristieke doch minder juiste naam van „vlezige doosvrucht” of „opspringende bes” draagt en waarvan de leerboeken meestal slechts enkele buitenlandse voorbeelden weten te geven. Waarom niet liever het bekende Sneeuwkllokje? In het Groot en het Klein springzaad bezitten we trouwens nog een paar inheemse voorbeelden.

Ook de zaden vertonen een bijzonderheid. Ze dragen een mierenbroodje of „elaio-

soom”, een vrij groot gekromd aanhangsel, waarop de mieren zo verlekkerd zijn, dat ze de zaden hele einden verslepen, het mierenbroodje opeten en het eigenlijke zaad ongeschonden laten liggen. Dat is natuurlijk een uitstekend middel tot zaadverspreiding, en een van de interessantste der vele middelen waarover het plantenrijk beschikt. Zaadverspreiding door mieren of „myrmecochorie” komt bij vele van onze voorjaarsbloeiërs voor, Helmbloem, viooltjes, Stengellose sleutelbloem, Vogelmelk, Daslook, en daarbij hoort dan ook veelal het tegen de grond leggen van de rijpende vruchten.

Tegelijk met de vruchtrijping beginnen na de bloei de bladeren van het Sneeuwkllokje opnieuw sterk te groeien; ook dat zien we bij meer voorjaarsplanten: heel duidelijk bij Maarts viooltje, Klaverzuring, de sleutelbloemen, maar werkelijk verbluffend bij de veel als rotsplant gekweekte *Iris reticulata* uit de Kaukasus.

Behalve het gewone Sneeuwkllokje (*Galanthus nivalis*) kweken we sinds 1874 ook vrij algemeen het Groot sneeuwkllokje (*Galanthus elwesii*) uit Klein-Azië met de brede bladeren. Al is dit in ons land beslist geen wilde of ingeburgerde (hoewel wel eens verwilderde) plant, toch heeft het zijn nut een paar exemplaren in zijn tuin te hebben omdat het vergelijkend bestuderen van deze verwante soort weer een beter inzicht kan geven in de gedragingen van ons eigen „wilde” Sneeuwkllokje.

ONS GRASLAND EN ZIJN GESCHIEDENIS

D. M. DE VRIES.

Centraal Instituut voor Landbouwkundig Onderzoek.

(vervolg)

Verreweg de meeste van onze graslanden gronden zijn niet geschikt om gescheurd zijn oud en niet ingezaaid. Vele van onze te worden, zoals de moeilijk te bewerken